

Haga Strand

Folkvandringstida lämningar i åkermark

Arkeologisk förundersökning

Svinnegarn 22:1, 24:1–3, 29:1, 44:1, 52:1, 52:2

Haga 2:228

Svinnegarn socken

Enköpings kommun

Uppsala län

Christian Gatti

Haga Strand

Folkvandringstida lämningar i åkermark

Arkeologisk förundersökning

Svinnegarn 22:1, 24:1–3, 29:1, 44:1, 52:1, 52:2
Haga 2:228
Svinnegarns socken
Enköpings kommun
Uppsala län

Christian Gatti

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-480-1

Tryck: Just Nu, Västerås 2016.

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Syfte och målsättning	6
Metod och genomförande.....	6
Externa analyser	7
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Tidigare undersökningar.....	9
Undersökningsresultat.....	10
Anläggningar	11
Härdar.....	11
Stolphål.....	13
Stenpackning.....	13
Fynd.....	14
Keramik	14
Bränd lera	14
Externa analyser.....	15
Vedart.....	15
¹⁴ C-analys	15
Osteologi	15
Tolkning	16
Referenser.....	18
Kart- och arkivmaterial.....	18
Litteratur	18
Bilagor.....	19
Bilaga 1. Schakttabell.....	19
Bilaga 2. Anläggningstabell	20
Bilaga 3. Fyndtabell	21
Bilaga 4. Osteologisk analys.....	22
Bilaga 5. Vedartsanalys.....	23
Bilaga 6. ¹⁴ C-analys	25

Figur 1. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Platsen för undersökningen är markerad med en röd ring. Skala 1:50 000. Infälld ruta visar Uppsala län och den aktuella undersökningsplatsen.

Sammanfattning

Under perioden 25 maj–2 juni 2015 utförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Haga 2:228, Svinnegarns socken, Enköpings kommun (figur 1). Uppdraget föränleddes av planerad bostadsbebyggelse. Fornlämningarna Svinnegarn 22:1, 24:1–3, 29:1, 44:1, 52:1 samt 52:2 utgörs av gravar, gravfält, bytomt och boplats. Undersökningsområdet berördes av närliggande fornlämningars skyddsområden och i ett fall av fornlämning (Svinnegarn 52:2).

Ett fåtal anläggningar av förhistorisk karaktär påträffades i de västra och centrala delarna av undersökningsområdet. Dateringen av anläggningarna ligger inom perioden folkvandringstid och samverkar på ett bra sätt med de närliggande gravfälten. Bränd lera och en keramikskärva som påträffades i ett recent lager i den sydvästra delen av undersökningsområdet kan inte knytas till någon fornlämning.

Figur 2. Översiktsbild, del av Yta 3. Under det vackra rapsfältet döljer sig större delen av boplatsen Svinnegarn 52:2. Fotograferat från öster av Christian Gatti.

Bakgrund

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM), har utfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Haga 2:228, Svinnegarns socken, Enköpings kommun (Lst diariernr 431-448-15). Undersökningen föranleddes av projekteringsplaner inför uppförandet av ett nytt bostadsområde. Uppdragsgivare var Haga strand AB i Enköping. Det aktuella området är cirka 15 000 m² stort och de ytor som skulle förundersökas ligger inom fornlämningsområdena för Svinnegarn 22:1, 24:1-4, 29:1, 44:1, Svinnegarn 52:1 samt inom fornlämning för Svinnegarn 52:2.

Syfte och målsättning

Förundersökningens syfte var att ta fram besluts- och planeringsunderlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet inför en eventuell arkeologisk undersökning samt inför genomförandet av detaljplanen. I Länsstyrelsens förfrågningsunderlag fanns följande skrivning kring vilka frågor som skulle klargöras:

- fornlämningarnas avgränsning inom detaljplanområdet
- preliminär datering
- bedömning av anläggningar och eventuella kulturlager – karaktär, mängd och bevarandegrad
- bedömning av fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad
- preliminär tolkning av fornlämningarna
- fornlämningarnas vetenskapliga potential

Mer specifikt var målsättningen:

Förundersökning inom fornlämningsområde för fornlämning:

- inom, i länsstyrelsens förfrågningsunderlag, markerade förundersökningsområden fastställa fornlämningars utbredning, omfattning, karaktär och kunskapspotential inför arkeologisk undersökning

Förundersökning av Svinnegarn 52:2 inom utredningsområdet

- klargöra datering
- förundersökning inför borttagning

Även de lämningar som vid en fördjupad utredning 1990 (Wilson & Aspeborg 1990) bedömdes som recenta behövde tolkas i förhållande till dagens Kulturmiljölagen med lagskydd för lämningar som tillkommit före 1850.

Metod och genomförande

Förundersökningen inleddes med en okulär besiktning av undersökningsområdet som därefter delades in i fyra olika delytor utifrån länsstyrelsens förfrågningsunderlag. Med hjälp av grävmaskin grävdes sökschakt med dubbel skopbredd, cirka 3 meter, ned till orörd mark. Där det uppfattades som lämpligt, av topografiska skäl, minskades schaktens bredd till 1,5–2 meter. Schakten var cirka 8–23 meter långa och hade ett medeldjup på 0,5 meter. Sammanlagt grävdes cirka 1400 m² fördelat på 42 schakt (figur 4 och bilaga 1). Endast i tre fall breddades schakten i syfte att få fram hela anläggningar i plan eller för att leta efter konstruktioner.

För digital inmätning användes en Trimble RTK-GPS, alla inmätningar överfördes sedan till Intrasis 3.1 (GIS-baserat dokumentationsprogram). Framkomna anläggningar undersöktes genom att halva anläggningen grävdes med skärslev och spade. Plan och sektion dokumenterades på ritfilm i skala 1:20. Övrig dokumentation bestod av beskrivningar och digital fotografering.

Externa analyser

Träkol insamlades för ¹⁴C-analys från de undersökta anläggningar där kol påträffades. Proverna som skickades för analys kom från härdar och ett stolphål. För att minska felkällor vid datering och få fram prover med så låg egenålder som möjligt har träkolproverna fått föregås av vedartsbestämning, som också kan bidra med information kring resursutnyttjande och närmiljö. Ben genomgick osteologisk analys innan det bestämdes om de skulle skickas vidare till datering. Vedartsanalysen gjordes av Erik Danielsson, Vedlab (bilaga 5) och den osteologiska analysen utfördes av Agneta Flood, Arkeoosteologi (bilaga 4). ¹⁴C-analysen har genomförts med hjälp av tandemaccelerator vid Ångströmlaboratoriet i Uppsala (bilaga 6).

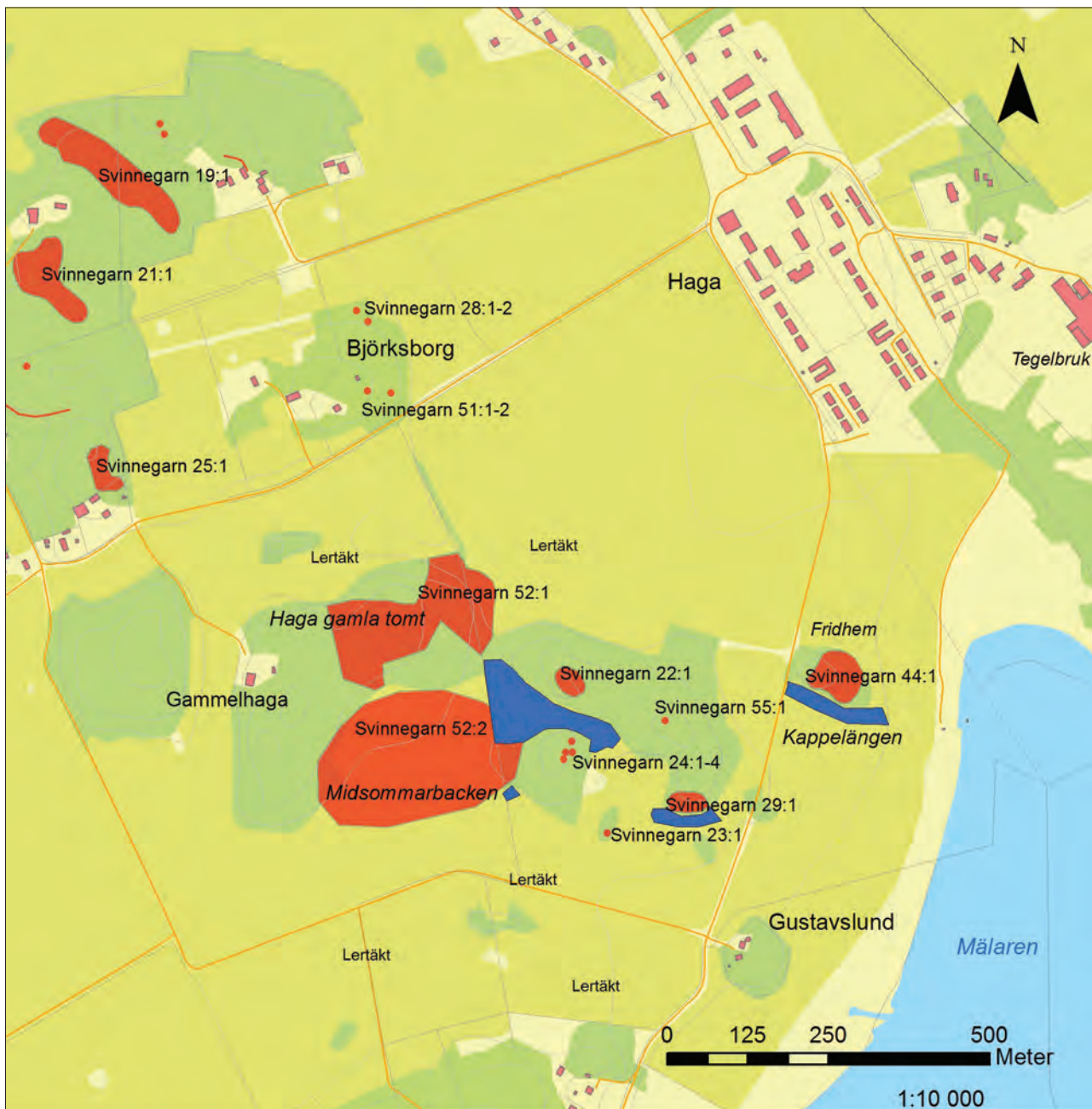
Topografi och fornlämningsmiljö

Det berörda området ligger i slättbygden söder om Enköping, söder och sydväst om Haga gård. I öster ansluter det till Svinnegarnsviken. Området utgörs i första hand av åkermark som i de norra delarna angränsar till skogsklädda bergs- och moränhöjder. Åkermarkens nivåer ligger på ca 5–15 m ö.h. med de lägsta nivåerna i öster, ned mot vattnet. Impedimenten stack upp till 25 m ö.h. Jordarterna består främst av glaciala och postglaciala leror med inslag av sand i de västra delarna av området.

Undersökningen omfattade ett cirka 12 hektar stort exploateringsområde där bland annat följande fornlämningar finns registrerade: Svinnegarn 22:1, Svinnegarn 24:1–4, Svinnegarn 29:1, Svinnegarn 44:1 samt Svinnegarn 52:1–2 (figur 3). Omfattande delar av åkermarken i det aktuella undersökningsområdet, främst i söder, har använts som lertäkt för Haga tegelbruk i sen tid.

De registrerade fornlämningarna finns främst på impedimenten och höjderna. De utgörs av gravar, gravfält och boplatser. Längst i öster finns Svinnegarn 44:1, ett gravfält med cirka tretton runda och sju rektangulära stensättningar. Gravfältet ligger omkring 10-metersnivån och den omgivande marken ner mot 5 metersnivån. Delar av impedimentet är förstört av bebyggelse samt urschaktat, troligen i samband med rivningen av torpet Fridhem. På den södra udden av den intilliggande höjdryggen i väster finns gravfält Svinnegarn 29:1 med ett tiotal runda stensättningar. På ett krön norr om gravfältet finns Svinnegarn 55:1, en stensättning. Längre västerut, men på samma höjdrygg ligger gravfältet Svinnegarn 22:1, också med ett tiotal runda stensättningar. På två mindre impediment söder om detta finns Svinnegarn 24:1–4, en hög och tre stensättningar samt Svinnegarn 23:1 en fornlämningsliknande stensättning klassad som övrig kulturhistorisk lämning.

På den följande åsryggen i väster finns bebyggelselämningen Svinnegarn 52:1. Inom ett cirka 260×50–170 meter (ÖNÖ–VSV) stort område finns minst åtta husgrunder och tre källargrunder, vilket är lämningar av Haga gamla bytomt. En sista kvarleva av byn finns genom det utflyttade bostället Gammelhaga omkring 200 meter västerut. Namnet Haga är belagt från år 1326 då det skrevs *Haghae*. Gammelhaga är belagt år 1458 då det nämndes *Gamble Hage*. Byn har därmed senast vid den tiden delats i två delar, varav den ena flyttade till Haga gårds nuvarande läge. Under senmedeltiden ägdes den av bl.a. Karl Knutsson (Bonde) och var tidsvis sätesgård för olika adelsmän och centrum i ett godskomplex. Bebyggelsen på den gamla bytomten låg kvar, men var enbart en

Figur 3. Karta över det aktuella exploateringsområdet (blåa polygoner) samt berörda och närliggande fornlämningar (röd färg). Skala 1: 10 000.

landboby. I början av 1500-talet fanns tre frälshemman, men 1562 hade antalet ökat till fyra. Haga gamla bytomt fortsatte att vara bebyggd in på 1800-talet.

Söder om Haga gamla bytomt finns Svinnegarn 52:2, ett cirka 320×200 meter (Ö–V) stor boplats bestående av skärvsten och kvartsfragment (Göthberg 1989).

NNV och NV om undersökningsområdet finns ytterligare stensättningar, Svinnegarn 28:1–2, och 51:1–2 samt gravfält Svinnegarn 19:1, 21:1 och 25:1. I ATA (Antikvarisk-Topografiska Arkivet) finns uppgifter om gravfynd som påträffades 1954 i en potatisåker i anslutning till Svinnegarn 25:1. Fynden, som dateras till vikingatid, utgjordes av två enkelskaliga spännbucklor, två bronshängen, en torshammare, pärlor av bergskristall, karneol och glas, en järnbrodd samt keramik och brända ben (SHM 25240). Gravfältet har förmodligen varit större men delvis odlats bort. Vid Björksborg, påträffades 1958 en medeltida fingerring av brons (dnr 4320/58).

Tidigare undersökningar

1989 genomförde Riksantikvarieämbetet, UV Mitt en arkeologisk utredning, etapp 1, inom fastigheten Haga 2:44 m.fl. Utredningen föranleddes av att en golfbana planerades i anslutning till Haga gård och utfördes som en specialinventering med kart- och arkivstudier. Resultatet blev att boplotsindikationer konstaterades på åtta platser. Karaktären av intilliggande gravfält samt nivåer talade för bosättningar tillhörande järnålder, främst den yngre delen (Göthberg 1989).

1990 genomförde Riksantikvarieämbetet, UV Mitt en arkeologisk undersökning, etapp 2, inom ovan nämnda fastighet. Syftet var att fastställa karaktär och utbredning av de boplatser som berördes av bansträckning och vägdragning av den planerade golfbanan. Resultatet blev att förekomsten av en förhistorisk boplots kunde bekräftas söder om Haga gamla tomt, Svinnegarn 52:2 (Wilson & Aspeborg 1990).

Undersökningsresultat

Den östra delen av förundersökningsytan (Yta 1) berörs av planerad VA-lösning och en väg ner mot Notviken. De västra delarna (Ytorna 2–4) berörs av nybyggnation av bostadsområde. Samtliga ytor utgörs av åkermark (figur 4).

Yta 1

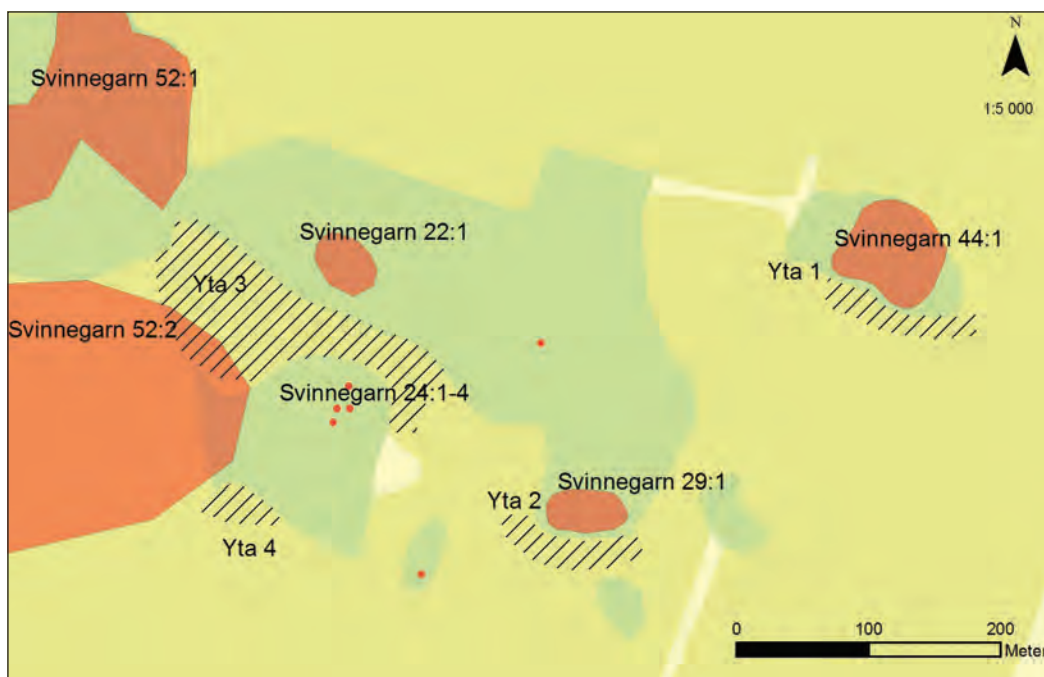
Ytan, benämnd som Kappelängen i kartmaterialet, ligger på cirka 5–10 m ö.h. där det lägsta partiet sluttar i östlig riktning ner mot vattnet. Åkermarken gränsar i norr till en moränhöjd bevuxen med träd och sly där gravfält Svinnegarn 44:1 finns registrerat. Inom en cirka 3 500 m² stort område söder om gravfältet upptogs sex schakt om dubbel skopbredd i V–Ö riktning (se figur 5 för samtliga ytor). Inga fynd eller anläggningar påträffades.

Yta 2

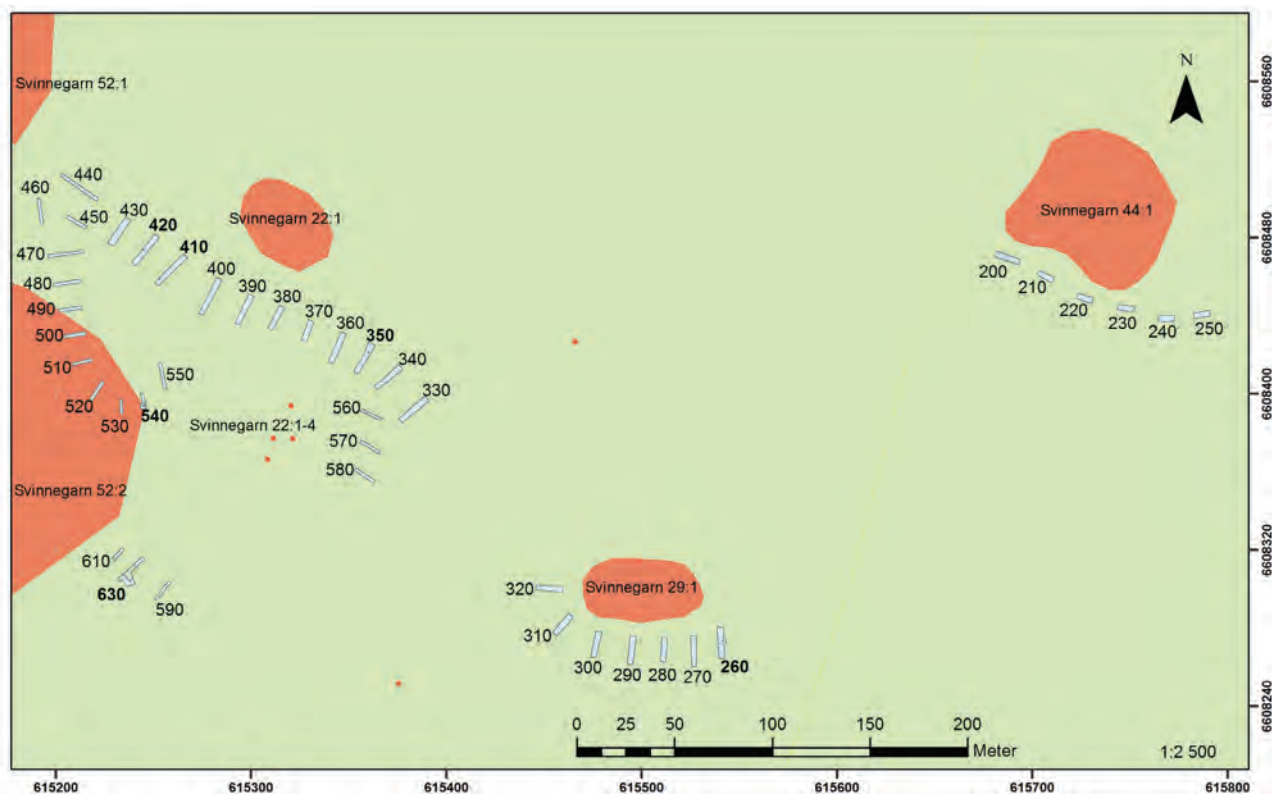
Ytan ligger cirka 10 m ö.h. och gränsar i norr till en skogsklädd bergshöjd där flera lämningar finns registrerade. Med utgång från gravfält Svinnegarn 29:1, öppnades inom ett 3 000 m² stort område, sju 12–16 meter långa schakt om dubbel skopbredd, de flesta i N–S riktning. I ett schakt påträffades två anläggningar: en härd och ett stolphål.

Yta 3

Ytan omfattade cirka 16 000 m² och den högsta punkten ligger omkring 15 m ö.h. mellan två impediment, ett i söder och ett i norr. På det norra impedimentet finns gravfält Svinnegarn 22:1 och på det södra impedimentet finns gravarna Svinnegarn 24:1–4. De centrala delarna av undersökningsområdet är tämligen plana men övergår sedan i en svag sluttning mot väst där boplats Svinnegarn 52:2 ansluter och i en kraftig sluttning mot nordväst mot bytomt Svinnegarn 52:1. Inom yta 3 öppnades 26 schakt, de flesta grävdes i NO–SV och i V–Ö riktning. I fyra schakt påträffades härdar.

Figur 4. De berörda förundersökningsytorna numrerade 1–4 och intilliggande fornlämningar. Skala 1:5 000.

Figur 5. Samtliga förundersökningschakt. Siffror med fetare stil markerar schakt med anläggningar Skala 1:2 500.

Yta 4

Den minsta av de undersökta ytorna, cirka 1 500 m² stor, var belägen i den sydvästra delen av undersökningsområdet. I nordväst tangeras Svinnegarn 52:2. Tre schakt öppnades i NO–SV riktning. I ett schakt påträffades en stenpackning med fynd: keramik, bränd lera, ben och recent material.

En av förundersökningens målsättningar var att datera bopplatsen Svinnegarn 52:2. I tidigare undersökningar har bopplatsrester konstaterats i och med att anläggningar, keramik, kulturlager och fynd av olika slag påträffats (se andra stycket i delen Tidigare undersökningar). Inga sådana fynd framkom vid förundersökningen bortsett från en härd i utkanten av fornlämningens östra del. Kolprov togs från anläggningen för artbestämning och datering men valdes bort eftersom provet utgjordes av ek, vilket riskerade att ge en missvisande datering.

Anläggningar

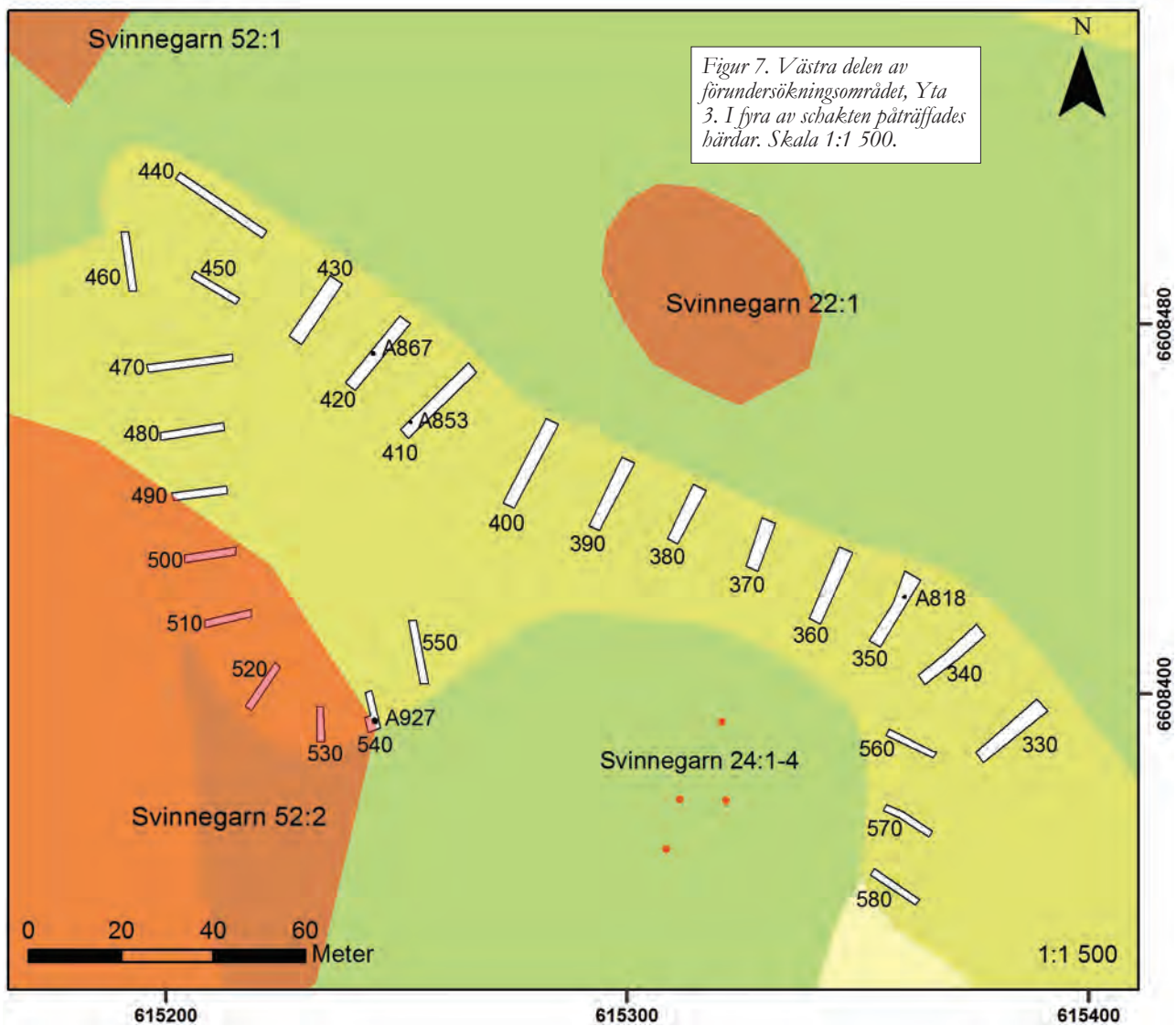
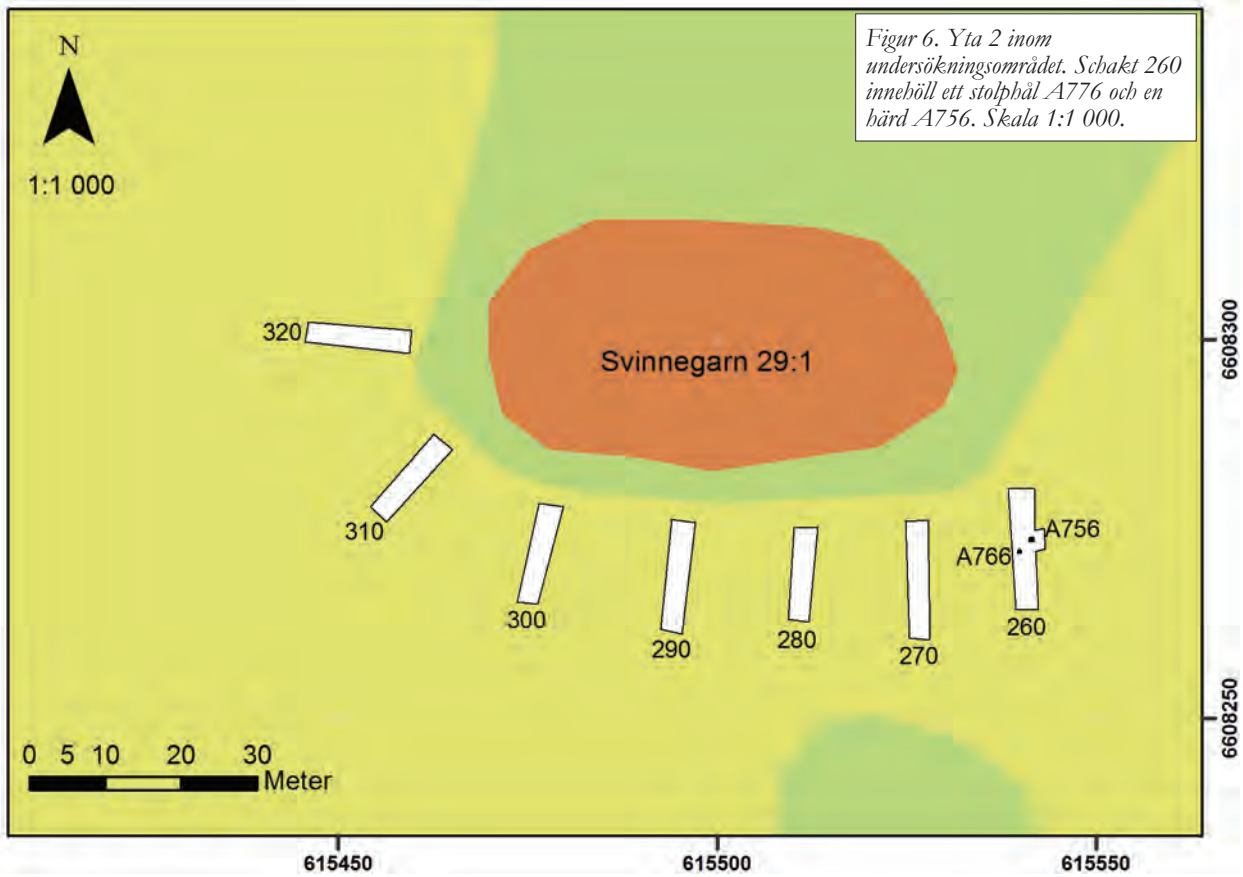
Sammanlagt påträffades sju anläggningar: fem härdar, ett stolphål och en stenpackning, samtliga anträffades på 0,3–0,4 meters djup (tabell 1 och bilaga 2 samt figur 5, 6 och 7).

Härdar

Samtliga fem härdar innehöll sot och kol samt skiftande mängd skärvsten. Anläggningarna var runda i plan och skålformade i profil. Storleken varierade mellan 0,6–1,1 meter i diameter och djupet uppgick som mest till 0,16 meter.

Tabell 1. Anläggningar.

Kategori	Antal	Undersökt
Härd	5	Ja
Stolphål	1	Ja
Stenpackning	1	Ja

Stolphål

Stolphålet A766 var ovalt i plan och skålformat i profil. Anläggningen var cirka 0,75×0,6 meter och 0,14 meter djup. Sot och stenar syntes ytligt i plan och i den östra delen av sektionen fanns det sot och kol.

Figur 8. Stolphålet A776. Fotograferat från söder av Anna-Lena Hallgren.

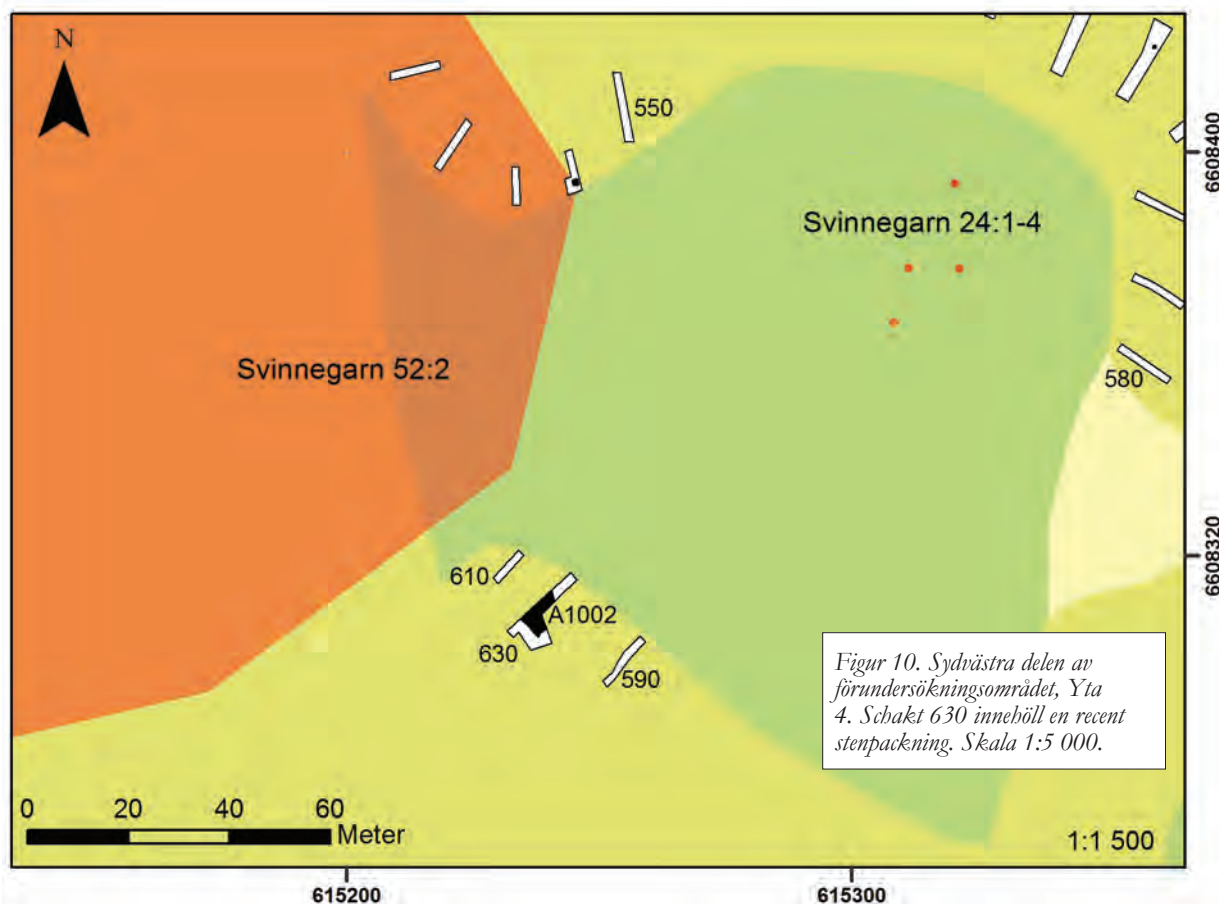

Figur 9. Sektion av anläggning A776. Fotograferat från söder av Christian Gatti.

Stenpackning

Stenpackningen A1002 var enskiktad, mätte cirka 8,5×4,5 meter och bestod av rundade och kantiga stenar i varierande storlek upp till 0,6 meter. Stenpackningen avgränsades i S, SV, O och NO riktning. Fyllningen bestod av homogen gråbrun lera, ganska humös med inblandning av silt. Ovanpå och mellan stenarna påträffades både förhistoriska och recenta fynd. De förhistoriska fynden utgjordes av bränd lera och ett keramikfragment medan de recenta fynden bestod av en plastpärla, en krok och en mutter samt obrända ben från tamdjur. Djurbenen var kompakta och verkade inte ha legat nedgrävda någon längre tid. Detta tillsammans med plast och metallföremålen samt avsaknad av kulturlager gjorde att anläggningen bedömdes vara av recent karaktär.

Fynd

Fyndmaterialet är sparsamt och påträffades endast i stenpackningen (tabell 2 och bilaga 3). Det utgjordes av bränd lera, keramik, ett bränt ben, obrända ben, en järnkrok, en mutter, tegel och en plastpärla. Inget av de recenta fynden tillvaratogs.

Tabell 2. Fynd.

Sakord	Material	Antal fragment	Gallrad
Keramik	Keramik	1	
Bränd lera	Lera	9	x
Bränt ben	Ben	1	x (recent)
Obränt ben	Ben	i.u.	x (recent)
Pärla	Plast	1	x (recent)
Krok	Järn	1	x (recent)
Mutter	Stål	1	x (recent)

Keramik

Ett fragment med en vikt på 22,1 gram (F1). Sannolikt härrör keramiken från ett hushållskärl (figur 11). Leran har magrats med krossad bergart med kornstorlek upp till 2 mm. På fragmentets ena sida finns organiskt material fastbränt.

Bränd lera

Nio fragment bränd lera med en sammanlagd vikt av 20,4 gram. Ett fragment är magrat med krossad bergart. Efter dokumentation kasserades den brända leran.

Figur 11. Keramik av järnålderskaraktär från den recenta stenpackningen.

Externa analyser

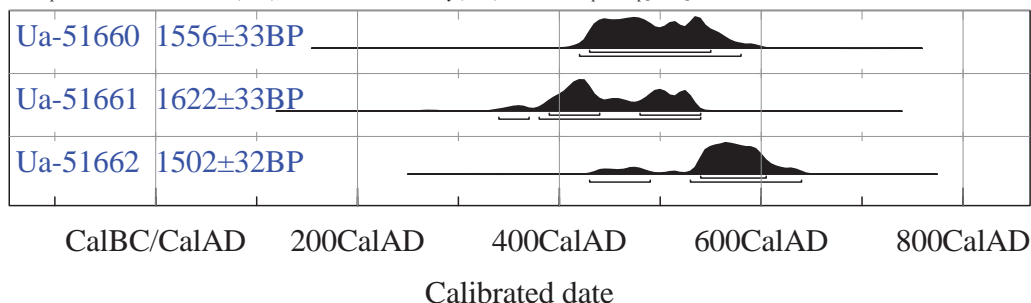
Vedart

Sex kolprover från sex olika anläggningar skickades för vedartsanalys. Anläggningarna utgjordes av fem härdar (A756, A818, A853, A867, A927) och ett stolphål (A766). Fyra träarter identifierades: al (*Alnus sp.*), ek (*Quercus robur*), gran (*Picea abies*) och tall (*Pinus silvestris*) som speglar en blandad vegetation. Kol från A766 (al), A818 (al) och A867 (gran) valdes ut och skickades vidare för ¹⁴C-datering. Proverna utgjordes av delar från träden med låg egenålder, vilka ofta ger tillförlitliga dateringsresultat (bilaga 5).

¹⁴C-analys

Urvalet av prover baserades på tillgången på daterbart material och syftade till att få en viss spridning inom området. Dateringarna ligger i tidsavsnittet 340–640 e.Kr. och påvisar en period av aktivitet under folkvandringstid (bilaga 6).

Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

Figur 12. Resultat av ¹⁴C-analys, Håga Strand.

Tabell 3. Resultat av ¹⁴C-analys, Håga Strand.

Anlnr	Anltyp	Labnr	Provtyp	Okal.	Kal. 1σ	Kal. 2σ
766	Stolphål	Ua-51660	Träkol, al	1556±33	430AD–550AD	420AD–580AD
818	Härd	Ua-51661	Träkol, al	1622±33	390AD–540AD	340AD–540AD
867	Härd	Ua-51662	Träkol, gran	1502±32	540AD–605AD	430AD–640AD

Osteologi

Det analyserade benmaterialet bestod av fyra fragment med en sammamlagd vikt av 32,14 gram. Tre av fragmenten var brända och tillhörde ett och samma stycke som spjälkats upp. Art eller benslag kunde inte bestämmas, dock konstaterades att de kom från ett rörben från ett mellanstort däggdjur (*Mammalia*).

Det obrända fragmentet utgjordes av delar av en underkäke av nötboskap (*Bos taurus*). I käken fanns tre bevarade tänder. De var fullt frambrutna och nedslitna och tillhörde ett vuxet exemplar, sannolikt ko/tjur (bilaga 4).

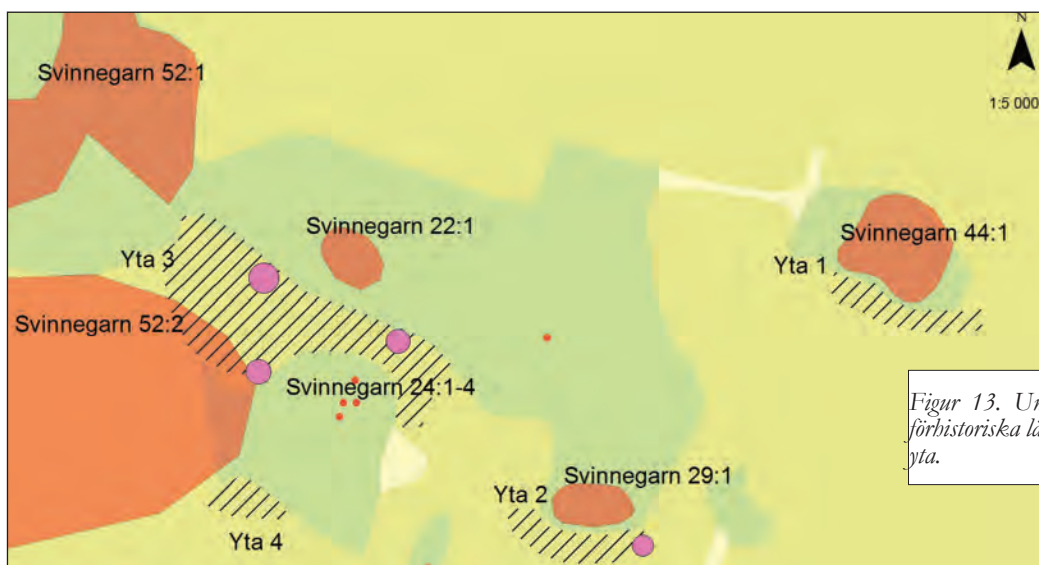
Tolkning

Inom undersökningsområdet kunde ett fåtal förhållandevis välbevarade boplatslämningar konstateras (figur 13). Anläggningarna påträffades främst i de västra delarna av undersökningssytan och utgörs av fem härdar, ett stolphål och en recent stenpackning. Härdar är vanligt förekommande inom boplat- och gravmiljöer, antingen ensamma eller i grupper. Avsaknad av fynd i härdarna gör det svårt att placera dem i sin rätta kontext. De erhållna dateringarna är samlade inom folkvandringstid och aktiviteterna måste ses som begränsade. Härdarna som påträffades ligger i perifera lägen i förhållande till Svinnegarn 52:2 och kan möjligen kopplas till gravfälten Svinnegarn 22:1 och Svinnegarn 29:1. Den blygsamma förhistoriska aktiviteten är betecknande för samtliga undersökningssytor.

En anledning kan vara att marken har odlats under lång tid och på så sätt kan lämningar ha förstörts. De förhistoriska anläggningar som fanns under ploglagret tyder på att området inte utnyttjades nämnvärt.

En av anläggningarna ligger vid boplaten Svinnegarn 52:2 östra gräns och kan vara en del av lämningen. Inga ^{14}C -dateringar från utredningsgrävningarna föreligger och kolprovet från anläggningen bestod av ek, vilket hade kunnat ge en missvisande datering. I rapporten nämns bl.a. skärvsten och kvartsförekomst i löptexten men inga fynd redovisas, detta gör att föremålsdateringar inte är tillförlitliga, vilket också rapportförfattaren kommenterar. Gravarnas karaktär och nivåerna talar för bosättningar under yngre järnålder (Göthberg 1989). Detta yttrande stöds av ^{14}C -dateringarna från föreliggande förundersökning.

Vid den fördjupade utredningen 1990 fann man härdar och kulturlager av förhistorisk karaktär blandade med fynd och anläggningar med recenta drag: glas och järnfragment. I rapporten redovisas också anläggningar och "feta" kulturlager som sätts i samband med en riven byggnad (Wilson & Aspeborg 1990). Vid vår undersökning i samma område konstaterades ett visst inslag av recent fyndmaterial och av äldre odlingslager samt dikning, däremot påträffades inga "feta" kulturlager eller spår efter några sentida byggnader. En okulär besiktning gjordes av området öster om Svinnegarn 52:2, men gav inget resultat. Den kraftiga växtligheten på det intilliggande impedimentet kan möjligen ha dolt eventuella spår. Inga spår efter byggnader ses heller i de historiska kartor som finns tillgängliga. Avsaknad av dessa lämningar gör att den nya kulturmiljölagen (1988:950), som trädde i kraft efter 1 januari 2014, rörande lagskydd av lämningar som tillkommit före 1850, inte kan prövas i enlighet med länsstyrelsens önskemål

Figur 13. Undersökningsområdena med de nyfunna förhistoriska lämningarna (lila cirklar) inom respektive yta.

De fynd som påträffades i stenpackningen på Yta 4 består mestadels av recenta inslag, bortsett från den brända leran och keramikfragmentet. Avsaknaden av anläggningar eller kulturlager gör att vi tolkar de förhistoriska fynden som sekundära inslag.

Den samlade bilden av undersökningsresultatet gör att kunskapspotentialen anses vara begränsad.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala Fastighetskartan
Digitala Terrängkartan
FMIS/Fornminnesregistret. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Litteratur

Göthberg, H. 1989. Utredning dnr 6817/89. Riksantikvarieämbetet UV-Uppsala Rapport.

Wilson, L. & Aspeborg, H. 1990. Provundersökning dnr 4998/90. Riksantikvarieämbetet UV-Uppsala Rapport.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	15041
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-448-15, 2015-05-04
Uppdragsgivare:	Haga strand AB
Landskap:	Uppland
Län:	Uppsala
Kommun:	Enköping
Socken:	Svinnegarn
Fastighet:	Haga 2:228
Fornlämning:	Svinnegarn 22:1, 24:1-4, 29:1, 44:1 samt 52:1-2.
Bladbeteckning fastighetskartan:	66G0BN
Koordinater:	615230 E/6608300 N
Höjd över havet:	5-11 m
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Personal:	Christian Gatti och Anna-Lena Hallgren
Undersökningsperiod:	25 maj-2 juni månad 2015
Undersökt yta:	1400 m ²
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Inmätningmetod:	RTK-GPS
Dokumentationshandlingar:	15 digitala fotografier och två inskannade planritningar skickas till ATA.
Fynd:	Fynd F1 förvaras på KM's lokaler i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt nr	Markslag	Storlek (m)	Djup (m)	Anläggningar	Underlag
200	Åkermark	13×3	0,5		mellanbrungrå lera
210	Åkermark	9×3	0,5		gråbrun lera
220	Åkermark	8×3	0,5		ljusbeige siltig lera
230	Åkermark	9×3	0,5		gråbrun lera
240	Åkermark	8×3	0,5		mellanbrun lera
250	Åkermark	9×3	0,5		mellanbrun lera
260	Åkermark	16×3	0,6	A756 och A766	mellanbrun siltig lera
270	Åkermark	16×3	0,5		mellanbrun siltig lera, ställvis med sand i södra delen
280	Åkermark	12×3	0,5		mellanbrun sandig silt
290	Åkermark	15×3	0,5		morän, mellanbrun sand, siltig lera
300	Åkermark	14×3	0,45–0,5		morän, mellanbrun siltig lera
310	Åkermark	13×3	0,5		mellanbrun/grå siltig lera
320	Åkermark	14×3	0,55		gråbrun lera
330	Åkermark	18×3,3	0,5		siltig mellanbrun lera
340	Åkermark	17×3	0,55		mellanbrun lera m siltinslag
350	Åkermark	17×3–4	0,5	A818	mellanbrun lera
360	Åkermark	17×3	0,5		ljus/mellanbrun lera
370	Åkermark	11×3	0,5		ljus/mellanbrun lera
380	Åkermark	13×3	0,55		ljus/mellanbrun lera
390	Åkermark	17×3	0,5		mellanbrun lera
400	Åkermark	21×3	0,6		gråbrun lera m steninslag, berg i dagen
410	Åkermark	21×2,5	0,5	A853	mellanbrun lera
420	Åkermark	19×3	0,6	A867	mellanbrun lera
430	Åkermark	16×3	0,6		ljus mellanbrun lera
440	Åkermark	23×1,8	0,6		gråbrun lera, ställvis med mellanbrun finkornig sand
450	Åkermark	11×1,5	0,45		gråbrun lera
460	Åkermark	13×1,5	0,5		gråbrun lera, inslag av vattenpåverkade lager
470	Åkermark	19×1,5	0,45		gråbrun lera
480	Åkermark	14×1,5	0,5		gråbrun lera m siltinslag
490	Åkermark	12×1,5	0,5		gråbrun lera
500	Åkermark	11×1,5	0,4		gråbrun lera
510	Åkermark	10×1,5	0,5		gråbrun lera m siltinslag
520	Åkermark	11×1,5	0,55		gråbrun lera m siltinslag
530	Åkermark	7,5×1,5	0,45		gråbrun lera
540	Åkermark	8,5×1,5–2,5	0,4	A927	gråbrun lera
550	Åkermark	14×1,5	0,5		gråbrun lera
560	Åkermark	12×1,5	0,45		brungrå lera
570	Åkermark	12×1,5	0,45		mellanbrun lera
580	Åkermark	12×1,5	0,4		brungrå lera
590	Åkermark	11,5×1,5	0,4		mellanbrun lera
610	Åkermark	7,5×1,5	0,4		mellanbrun lera
630	Åkermark	17×1,8–,5	0,4	A1002	gråbrun humös silt m lerinblandning

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl. nr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning/anmärkning
756	Härd	0,75×0,75	0,09	Fyllning; gråsvart lera med ett 20-tal skärvstenar.
766	Stolphål	0,65×0,6	0,14	Möjlig stenskoning, fyllning: mellanbrun lera, sot och enstaka kolbitar i anläggningens östra del.
818	Härd	0,74×0,64	0,15	Fyllning; gråsvart lera, rikligt med skärvsten.
853	Härd	0,65×0,6	0,06	Fyllning; i stort sett bara träkol, enstaka sten och lite kolblandad lera.
867	Härd	0,8×0,8	0,16	Fyllning; mellanbrun lera med en 4 cm tjock kollins längs anläggningens kanter och botten.
927	Härd	1,14×1,06	0,14	Fyllning; gråsvart-brun hård lera, med skärvsten och rikligt med kol i botten av anläggningen.
1002	Stenpackning	8,5×4,5		Enskiktad, med kantiga och rundade stenar i varierande storlek upp till 0,6 m. Homogen fyllning; gråbrun humus blandat med silt. Innehöll recenta föremål, plastpärla, mutter, järnkrok, brända och rikligt m obrända djurben, (mellan och under stenpackningen) bränd lera, tegel samt förhistorisk keramik.

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Material	Sakord	Vikt (g)	Antal	Kontext	Anmärkning
F1	Keramik	Kärl	22,1	1	A1002	Med förkolnad beläggning.
-	Bränd lera	Bränd lera	20,4	9	A1002	Ett av fragmenten var magrat med krossad bergart. Fynden kasserades efter dokumentation.

Bilaga 4. Osteologisk analys

Osteologisk analys av ben från stenpackning

Av Agneta Flood juni 2015

AO Arkeosteologi, ao@arkeosteologi.se

Analysresultat

Sammantaget innehöll det analyserade benmaterialet 4 fragment med en vikt av 32,14 gram. Tre av fragmenten var brända men tillhörde ett och samma fragment som spjälkats upp. Fragmenten var relativt väl förbrända och vita men hade en något blå färgton på insidan (1,10 gram). De brända fragmenten gick dessvärre inte att bestämma till art eller benslag, men kunde dock konstateras komma från ett rörben av mellanstort däggdjur (mammalia).

Det obrända fragmentet som vägde 31,04 gram utgjordes av den främre delen av vänster underkäke (mandibula) av nötboskap (*Bos taurus*). I käken fanns de tre främre kindtänderna bevarade (premolarer). Tänderna var fullt frambrutna och relativt nedslitna, och tillhörde ett vuxet djur.

Bilaga 5. Vedartsanalys

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1536

**Vedartsanalyser på material från Uppland,
Svinnegarns sn. Haga Strand.**

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1536

2015-06-25

Vedartsanalyser på material från Uppland, Svinnegarns sn. Haga Strand.

Uppdragsgivare: Christian Gatti/Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen

Arbetet omfattar sex kolprover från en undersökning av åkermark.

Proverna innehåller kol från al, ek, gran och tall. Kolet i provet från stolphålet är en blandning av al och tall. Al har knappast använts till bärande konstruktioner utan det kolet har säkerligen en annan ursprunglig kontext.

Tallkolet ur det provet kan komma från själva stolpen eftersom tall ofta användes till stolpar.

Tall, gran och ek kan ge hög egenålder vid datering.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
756		Härd	5,5g	5,0g 4 bitar	Tall 4 bitar	Tall 371mg	
766		Stolphål	1,5g	1,5g 4 bitar	Al 3 bitar Tall 1 bit	Al 36mg Tall 121mg	
818		Härd	2,0g	2,0g 5 bitar	Al 5 bitar	Al 171mg	
853		Härd	3,5g	3,4g 12 bitar	Ek 12 bitar	Ek 193mg	
867		Härd	9,8g	9,8g 6 bitar	Ek 1 bit Gran 5 bitar	Gran 205mg	
927		Härd	2,9g	2,9g 5 bitar	Ek 5 bitar	Ek 160mg	

Erik Danielsson/VEDLAB Kattås 670 20 GLAVA

Tfn: 0570/420 29 E-post: vedlab@telia.com www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus in-cana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störrar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar.

Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran.

Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Bilaga 6. ¹⁴C-analys

Uppsala 2015-10-23

Christian Gatti
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Haga strand, Enköping, Svinnegarn socken, Uppland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ VPDB	¹⁴ C age BP
Ua-51660	A766	-27,3	1 556 ± 33
Ua-51661	A818	-27,9	1 622 ± 33
Ua-51662	A867	-23,8	1 502 ± 32

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/ Elisabet Pettersson

